

SKLIZEŇ

NEZÁVISLÁ KULTURNÍ REVUE

RED.: ANT. VLACH · HAMBURG 13 · POSTFACH 2700

ROČNÍK IV.

LEDEN 1956

ČÍSLO 1 (37).

Z NOVÉ PŮVODNÍ TVOREBY.

Jiří K A V K A :

A K V A R E L M O Ř E.

La mar. La mer. She.

1.

Spí, spí a spí.
Kope v spánku, lehoučce, lehoučce.
Usmívá se. Zvrací.
Vnímá a nevnímá.
A obloha jí váže
rtězovou mašličku.

2.

Hraje si. V písku
znovu a znovu staví
rybníčky, zahrádky.
A co má hraček:
sasanky, algy,
kraby, mušle, ryby
a mořské ježky.
Větší má pak lodí,
plující po vlnách.

3.

V ranních mlhách
zelenecká
chladná panna,
nemluvná, zasněná.
A severské kry tají
pomalu, zvolna, přece, docela.
A v oči si jí lehá
věducí záře, tenkrát, když myslí,
že bude Sirenou.

4.

Je vlahá, měkká.
Nadra jí vzdouvají se.
S povrchu jasná,
vábná, průhledná.
Ale v hlubině
je temná, tajemná.
Z hlubiny rvou se bouře,
prudké a bez příčin.
Bez příčin? Ty jen tuší.
Ach, bouře z tajemna!
A tajemství své střeží, mstivě a žárlivě.
Ne, nikdy nevydá je,
nevyzradí je, nikdy nepromluví
ten mrtvý námořník.

5.

Polední moře
- modré jsou žně vln.
Tehdy je tichá, šťastně syta vším,
smyslná, něžná.
Vi, že v její hloubce
je život
slavný
jako Boží verš.

6.

Haštečivá a nevládná a zlá
je v dnech, kdy stárne.
Sobecká, nesmířená
chce vše, co kdysi bylo na dosah.
A její vlny
se vztahují po prázdném, šedém nebi,
a říší vítr,
nestálý milenec,
nonšvádný, práce milovaný.
Nenasycená, zlá,
potápí v hněvu naše Atlantidy.

* * *

Václav PAVEL :

DOPIS Z DOMOVA.

V schránce je dopis.
Klíčkem ještě váhám.
Mřížkami voní barva okraje.
Písničku domova zahraje
a zazpívá nám.

Skutečně zněl ?
Někdy smutně znějí.
Někdy se těžce bojí do očí,
stesk, bída, těžkost, hořkost vykročí
po obličejí.

Úmrtí, útlak, úsilí, úzkost,
uprchlíci.
Slza na poštovní známce
nám naznačuje, něco nám chce
tajně říci.

Zrození, zázrak, zábava, z lásky
zaslali psaní.
Poštovní známka je rozpálena,
písmo je sladké jako žena
a dítě za ní.

V schránce je dopis.
Klíčkem rozvažují.
Mřížkami prosvítá dech tisícerych zpráv.
- Můj milý synu. Jsme spokojeni. Buď zdrav. -
Lehounce otvírám a těžce pochybuji...

* * *

Vladimír ŠTĚDRÝ :

MESDAMES BUTTERFLYS .

Hledištěm zazněla předehra k "Madame Butterfly" a já jsem si zopakoval, proč jsem vlastně v reženském Městském divadle. To proto, abych uviděl a uslyšel krajanu v roli Suzuki. Ano, jen proto. Člověk má zájem, co, kdo a hlavně jak z jeho lidí robí v cizině. Tak tedy dobře, podívám se a poslechnu si znovu "Madame Butterfly". Uvidíme, jak se číní ta hezká a nadaná dívka z mého kraje v reženském Městském divadle.

Krátká předehra dozněla a opona se zvedla před domkem na návrší v Nagasaki. Nagasaki za našich dob, stálo v programu. Ale kdež. Tohle už dávno není naše doba. Dnes už jistě není v Nagasaki k pronájmu gejša za pouhých sto jenů a od výbuchu atomové pumy jsou tam i domky jistě také o hodně dražší. Jinak se však hrálo všechno tak, jak bylo hráno v roce 1904. Pinkertona zpíval skutečný Američan, Čo-Čo-san byla, jako téměř vždy, nejméně o patnáct let starší, než má být a Coro byl kuplíř, jakých je v Orientě stále všude dost.

Opera se rozzpívala. Dobře míněná výstraha pana konsula, příchod Butterfly, japonská svatba, prokletí strýčkem Bonzem, milostná arie před odchodem na lože lásky... Pak druhé jednání: Butterfly opuštěná, ale věřící, že On se vrátí, to druhé jednání s arií nasmrtelné vroucnosti a víry: "Se verá, se verá...Che dirá, che dirá..."; a pak vyvrcholení v jednání třetím, kdy On se vrací, ale ženat,

kdy on se vrací s plavovlasou Američankou a chce s sebou odvézt nikoli Butterfly, nýbrž jen to plavovlasé modrooké dítě, které se z té velké lásky narodilo, dítětko jménem "Hore". Zoufalá Madame Butterfly spáchá harakiri, opona padá, a ženy v hledišti pláčí. Kolik těch slzí bylo již prolito nad osudem nešťastné Madame Butterfly?

Mr. John Luther Lang, autor té dojmavé povídky pro paní a dospívající dívky, jistě nikdy netušil, že ho Giacomo Puccini učiní nesmrtelným. Tehdy, když ta kalendářová povídka vyšla, byl jí dojat i skladatel. "Považte" vykřikl prý, "ona na něho čekala celou noc!" A Puccini napsal na povídku Mr. Langa dvouakto-ovou operu, která promptně propadla a musila být předělána. Ale pak, jako by se v lidech na počátku tohoto století probudilo svědomí, "Madame Butterfly" se ne- přestala hrát. Po "Bohemé" a "Tosce" to byl další nesmírný úspěch skladatele. Drama paní Motýlka otrávalo světem. Jaký to strašný osud, být svedena vojákem, opuštěna s dítětem a posléze dohnána k sebevraždě. To prý raději čestně zemřít, když nelze čestně žít. Zpívá hrdá Butterfly:

Deine Mutter
soll dich im Arme tragen,
und so bei Regen und Sturm
die ganze Stadt durchziehen,
für dich um täglich Brot
und Kleid zu bitten;
soll vor den mitleidvollen Leuten
schön tanzen, wie vor Jahren einst!
Wär's möglich?

Ne, to nebylo možné v roce 1904.

Opera dozpívala, opona padla. Zvedal jsem se se svého místa. Vroucnost, vě- rost a přesvědčivost hudby mi zrychlila tep. Ten Puccini, to byl kouzelník. Tak něco vzněst, tak dovést zlidštit papírový osud...

Papírový osud? Ale ne. Vždyť tu, kolem me ty ženy a dívky, co pláčí - kolik tu vidím Madame Butterfly? A náhle se má mysl vydala zcela jiným směrem. Vždyť žijí v okupované zemi, v Německu. Ale mohlo by to být stejně dobře v Ba- kousku, nebo znovu v Japonsku, vlastně kdekoli, kde jsou posádkou cizí vojáci. I je přivezly velké zámořské lodí, i oni chtějí žít, i oni jsou jen lidé, ti mladí i starší hoši v stejnokrojích. I oni touží po lásce zde a po manželce, až se vrátí domů, není-liž pravda, pane Pinkertone? Jak jste to zpíval už v roce 1904?

Freilich.
Im weiten Weltall
fühlt sich der Yankee heimisch,
lebt er doch überall...

A vida, tak jako vy v roce 1904, tak i dnes hledají vojáci, a nejen ti ame- ričtí, své paní Motýlky a domečky pro ně a dárky.

Hello, Butterfly! Chceš tyčinku na rty, nebo Chanel? Nylonky, hodinky, nebo ti postaviš červené střevičky?

I oni věří, to že nic, trochu té lásky. Co na tom? Což nejsme jen jednou na světě, křehké nádoby hříchu, a zdali nás nemilují tato německá, japonská, ra- kouská i britská děvčata?

Dobry večer, Fräulein Schmetterling, hullo, Miss Butterfly! Vidám vás v taxicích s Billeem, Jimmem a Joe; vidám vás ve vojenských kantinách v Mnichově a stejně tak sedíváte v Tokiu, v Londýně, v Paříži nebo ve Vídni. Jste pyšné na ty své urostlé hochy. Však i vy býváte hezká děvčata. Jaký div, že se máte rádi? Vojáci jsou rození kavalíři, ať už jsou z Arizony, Kalifornie, Texasu, nebo ze Skotska, Anglie, či z Walesu. A zdali na vás nehledí jako na královny, ti černí z amerického jihu?

Butterfly, zapal si dlouhou Chesterfiéldku a dej si milkshake s malinovou příchutí.

Motýlku, zapal si Flayersku a nalej mi ještě šálek čaje.

Nechtěla byste tančit, Fräulein Schmetterling?

Ti hoši z USA mají smysl pro rytmus, a když se roztančí, nestačí jim sál. Ach, bože, té vášně, co je v tom tanci! Ta rozproudí krev i v malé Butterfly naší doby. V tom divokém tanci jde rozum spát; jak rozpálené rty žhnou a žha- vých rtech. Dnes je večer, jistě bude noc. Že bude zítra den? Co záleží vojá- kům na nějakém zítěku?

Tančí evropské gojši. Motýlkové poletují v záhonech tanečních parketů, omá- meny elektrickým sluncem. Nosí šaty lehké jako kimono, mají lehkou mysl, mají srdce z tylu, pyl na tvářích a srdce v plamenech.

Dobry večer, má lehkonohá gojšo.

Ja, befrei' dein zagend' Herz,
um Wonne nur zu fühlen,
komm', Geliebte! Sei die Meine!

Ta rozkoš má do rána nohy z olova. Ta nám nestačí v ňěhu. My, Jimmové, Billové, Joeocvé, musíme přece zítra zase dál. Sbohem, Butterfly. Pozdravují tě bílí i ti černí, co tě měli rádi. Byla's k nim dobrá, Dala's jim radost, když se cítili tak ztraceni, tak opuštěni v osamělých posádkách v cizí zemi. Ano, byla's k nim dobrá. A nyní? Nyní jsi sama ty; sama a s dítětem.

Opera dozpívávala a v hledišti se zvedal se svých míst zástup motýlků. Třeptaly bílými sátky u zarudlých očí a v některých jak bych četl otázku:

Že tě potkalo neštěstí, Butterfly z předměstí Omara u Nagasaki? Vždyť jsi prožila nesmírnou lásku, ze které se ti narodilo překrásné plavovlasé dítětko! A nezdálo se jí docela sama. Ten zlý milý dále platil nájemné z domečku na návrší v Nagasaki a po celé tři roky tam s tebou žila věrná služebná Suzuki. Jak dojemně se starala o tebe i o tvé dítětko, jak s tebou trpěla, s tebou se radovala. A po třech letech On se přece jen vrátil, ten hrdý důstojník z námořní loďi.

Ženaty sice už s jinou, ale nezapomněl docela, přece jen se vrátil a chce se postarat o to své modrooké zlatovlasé dítě.

Že tě potkalo neštěstí, Butterfly? Kdyby se tohle všechno přihodilo dnes, padesát let později, která z těch tisíců Butterfly se by probodla dýkou? Ani jediná, má štihlonohá gejšo. Ale časy se mění. Pro děti dnešních Butterfly se vojáci nevracíji, nepatí za ně nájemné a ony nemají komorných. - U svých motýlích maminek zůstávají rozbořili černouškové s kudrnatými hlavičkami a s očima, které se ustavičně smějí, uhlíky v perleti.

Ano, časy se mění. Moudří konsulové sice dále varují, ale co naplat? Příliš mnoho švarných důstojníků, i těch prostých kmánů zaplavuje cizí země; a prý chtějí žít.

Dobry večer, Fräulein Schmetterling. Napij se s jedním Bacardi rumu v citronové štěvě. Napij se s druhým pravé skotské whisky v Coca-cole. Pojd', půjdeme do kantiny, tam, kde míchají sladké milkshaky, tam, kde varí čaj či kávu, tam, kde prodávají líčidla, jimiž se šlechtí pravé hollywoodské krásky. Pojd', má milá, vždyť ve městě se tančí.

Mám tě ráda, můj britský četaři.

Mám tě ráda, můj Volodo z ruských stepí.

Mám tě ráda, vojáku z Texasu.

Dobry večer.

Ve všech zemích světa píší páni Langové povídky o lásce a milování; a dívky je čtou, a ženy sní.

Se verá...se verá...Che dirá...che dirá...

Ano, On se vrátí; On přece slíbil, že se vrátí, ten můj krásný černý milý, s tvářemi jak sacc černými a se rty rudými jak temné granáty.

Eines Tages

seh'n wir ein Streifen Rauch

im Osten überm Meer

in die Lüfte steigen:

Sein Schiff wird sich dann zeigen.

Und das weiße Kriegsschiff

schnell naht sich's dem Hafen,

donnert den Salutschuss,

bringt mein Glück mir wieder! -

Ja, er kommt, přikyvuje nevěřící Suzuki.

Ale na obloze dneška není ani stopy po kouři.

Pucciniho huďba už dávno zněla jen v mém sluchu. V hledišti řezenského Městského divadla bylo již prázdno. Arie byly dozpívány, pláč doplakan, bílé sátky zmizely, odešly sícami zarudlé oči. Jen otázky zůstaly.

Vyšel jsem do ulice, tázaje se sám sebe, proč jsem vlastně přišel do Městského divadla v Řezně. Proto přece, abych uviděl a uslyšel krajanku v roli Suzuki, komorné u Madams Butterfly. Ano, jen proto. A co jsem spatřil? Po padesáti letech věčně živý obraz milionů Butterfly. Jen Suzuki, té už dávno není.

Rychle jsem obešel divadlo, abych u dveří do zákulisí pověděl své krajance, že krásné odpovídala na věky mrtvou roli. Jsou mrtvy věrné komorné, odešly a nevrátí se. Už nepatří k dramátům dnešního světa. Ale žijí a budou žít - Mesdames Butterflys.

* * *

Ú V A Ň I Y S K L I Z E Ň Ě .

Jiří K O L A J A :

OTVĚŘENÝ DOPIS AUTORU CATO.

Četl jsem se zájmem články autora Cato "Obrna národní duše" v srpnové Sklize. Hlavní myšlenka článku je, že bez ohledu na politické události trpíme krizi, která je zavlněna spíš námi samými než vnějšími okolnostmi. Krise je tedy etické povahy a vyznačuje se hlavně nedostatkem víry a ideálu. Z toho pak plyne, že i přípačné znovuzžití v národní svobodné společnosti by tuto krizi nevyřešilo.

Sociologicky bychom tedy mohli říci, že autor hledá příčinu našich neúspěchů v rozkladu systému hodnot, které jsme jako národní společnost přijímali aspoň normativně, i když ne třeba prakticky. Podobně vysvětlení vypracoval co se týká západní civilizace na příklad Pitirim Sorokin či Arnold Toynbee atd. Nalik tato tvrzení jsou správná, je ovšem otázka dalšího výzkumu.

Jestliže se nemýlí, autor Cato dříve psával do časopisu Skutečnosti. Skutečnost často otiskovala články o západoevropské a vůbec světové krizi. Skutečnost udělala dobrý kus práce tím, že se začla obírat otázkou hodnot. Skutečnost se začla ptát, co je to vlastně na příklad taková humanita? Jaký vlastně ideál máme přijímat?

Skutečnost však bohužel nedala odpověď na tuto otázku. Ve svém posledním čísle, v kterém redakce oznamovala zastavení časopisu, Skutečnost se vyslovila pro činnost, jejímž vzorem byl Masaryk. Bohužel však zůstalo jen u slovního projevu. Masarykova etnická přitažlivost je však proto tak silná, že od slovní definice situace šel přímo k činu. Prostě říkat, co je špatné, je málo. Je třeba pracovat.

Na příklad je třeba vydávat pořádný tištěný měsíčník či čtvrtletník v podobě upravené a obsahu a případně i rozsahu jako je polská "Kultura". Takový časopis by měl kriticky a případně i pochvalně hodnotit vědeckou, literární a uměleckou současnou československou produkci. A samozřejmě také totéž platí o exilové, krajské a vůbec západní kulturní tvořivosti. Takový časopis je pak třeba všemi možnými cestami posílat domů. Prostě jde o to, abychom se dostali do takového symbolického vztahu s komunisty i s nekomunisty doma, jako kdybychom byli na druhém břehu Vltavy či Dunaje.

Do určité míry se to již dělá v několika exilových časopisech. Bylo by však lepší a účinnější, kdybychom energii, kterou dáváme na vydávání dvou či tří časopisů, slili na časopis jeden. Kdybychom se dohodli o větší dělbě práce a doplňování se.

Dát lidí dokorowady v exilu ke spolupráci není však snadné. Spolupráce je vlastně etický problém. Je autor Cato ochoten se se mnou a s mnou o to pokoušet a o to usilovat? Anebo zůstaneme zase jen u verbálního projevu?

* * *

C A T O :

L E V I C E A L I D S K Á B Y T O S T .

Náhodný zasedací pořádek prvních francouzských parlamentů je příčinou snad největší davové sugescie, které kdy lidstvo podlehlo; dokonce ani patetická fixní idea nacionalismu se jí nevyrovná - neboť je neprodyšně uzavřena do vertikálních mezi jazykové a pokrevní příbuznosti. Mythus "Levice" je však universální a protině horizontálně celou lidskou společností; lze ho přirovnat jedině k jeho duchovnímu protivníku a úhlavnímu nepříteli - k náboženskému zanicení a k víře.

Náboženství však není ani mythus, ani davová sugescie; je lidskou potřebou. Je cosi oizbrojujícího ve skutečnosti, že náleží a proklamace nadpřirozené a věčné autority Boží je ve všech rasách, ve všech dobách a na všech stupních kulturního vývoje člověka prvním spontánním projevem lidské bytosti. Není proto možno označovat za opium davů něco, co je od jeskynních začátků lidského vývoje automatickou součástí a d e t e r m i n u j í c í kvalitou života a morálky hominis sapientis; lze říci, že tato víra a potřeba nadpřirozena je výmluvným svědectvím jeho jsoucnosti; opium je to, co si vymýšlí dekadence, když nedokáže uniknout výčitkám svědomí.

A "Levice" je něčím, co se neuvěřitelně podobá výčitkám svědomí; myšlenkové hnutí, které se původně z levic levice ozvalo, jimi skutečně bylo. Jakmile bylo pro ně nalezeno jméno - byl zároveň položen základ mythu, jenž aspiruje na universální léčivost. "Levice" se stala tabu; buď se pro ni umírá, nebo se nenávidí - avšak nikdo ji neanalyzuje, nikdo nezkoumá, čím je pro lidskou duši, nikdo se neptá, je-li ještě tím, čím byla ve svých počátcích.

A přece už dnes open původní pojem "Levice" ztratil své opodstatnění - neboť už neexistuje extrémní právice, jejíž etiketa by ospravedlňovala toto zastaralé roztrídování politických a filosofických směrů. Aby ospravedlňovala sebe a svůj program - Levice dnes protivnickou pravici vymýšlí - a zmechanizované mozky davů jí uvěřily. Neboť za sto či stopadesát let opakování a propagandy se lidstvu podařilo vstřípnit jeden z nejfantastičtějších klamů: jestliže v prvních francouzských shromážděních seděli apoštolové politického l i b e r a l i s m u a později také sociální spravedlnosti na levici a byli tím z oně nebláhé lidské náklonnosti k drastičkému zjednodušování jejich pokrokový program prohlášen za program levicový - stačil jen krůček k tomu, aby bylo za pokrokové považováno a prolašováno vše, co kdy pozdější levice chtěla a učinila. Propaganda a zjednodušování pak dovršilo zmýšlenou smělným odvozením, podle něhož levice rovná se pokrok, pokrok rovná se levice.

Onen krůček mohl být vykonán tím snadně a hbitěji, že levicová hesla působí na lidskou obratovornost jako rány palicí. Levice řekla sociální spravedlnost - ale jakmile ji vyvařila v socialismus, omyl "pokrokovosti" setrval; levice

vyhlásila odlika církve od státu - ale jakmile svůj odpor vybičovala v laicismus, omyl "pokrokovosti" pokračoval dále; levice vyhlásila boj liberálistickému laissez aller, laissez faire - ale jakmile zautočila marxistickým zestátňováním, nikdo neviděl zpátečnictví stádní proletariáse. A konečně nám řekl TGM: "Svět jde dolova" - v ukvapeném úsudku, který patričně nezohodnotil význam americké průmyslové-sociální revoluce z počátku tohoto století. Zapomnělo se totiž, že pokrok nemá nic společného se zasedacími pořádky a že naň tudíž nikdo nemá monopol; zapomnělo se, že pokrok je jediné v tom, co je dobré nebo lepší - avšak nikoli v tom, co je dogmatické.

Teprve dnes, po století omylu, jež stálo celé lidstvo nejen milióny životů, svobodu a hlad, ale také jeho iluze - začíná být dovoleno vyslovit, že reakce může být i na levici. A skutečně se je dnes téměř výhradně na levici, protože sociálně liberální pokrokovost se stala nejen cílem, ale hlavně p r a x í politického a filosofického "středů", zatím co v programech levice zbyla jen hesla, jež se osvědčila marnými a nepřirozenými - a také dogmatismy, který se projevil nelidským. Mlépka levice však zůstala; ačkoliv se obsah změnil, archaické názvosloví přežilo desetiletí díky propagační hodnotě, kterou má pro totalitní směr, který je přijal za svůj vývěsní štít. Nebude tedy logické, jestliže použijeme staronové označení "levice" a "levicový" pro svoje další úvahy.

Bylo by snadné rozhovorit se o filosoficky a biologicky neodvratné degeneraci socialismu v sovětský etatismus a tedy v reakci. Bylo by snadné, vymátné se healum o rovnosti, která může být hmotná a politicky dosažena jediné tehdy, jestliže nikdo nic nemá, nesmí a neznamená - zatím co jedinou oblastí, do níž myšlenka rovnosti přísluší, zůstává oblast duchovní a náboženská. Bylo by prostě vymýšlet politických a historických vin socialismu, jenž vehnal Evropu do alibiismu a politického umňovanství - bylo by ještě prostší rozhovorit se o sovětských výsledcích, o Křkolčské beznaději socialistického hospodářství a hlavně o zradě a podvedení důvěřivého proletariátu.

Jestliže se dnes p o l i t i c k ý a f i l o s o f i c k ý obsah pokroku vynkl z rukou levic, která svou praxí a dogmatickým futurismem zabocuje do krajnosti, které jsou objektivně reakční - zůstal levicový pokrokový mythus nejživější a nejsilnější n a p o l i t i c k u l t u r n í m. Umění je považováno mezinárodním snobismem za pokrokové a pravé tehdy, napájí-li se ze studnice levicového světového názoru; futurismus, surrealismus, kubismus, existencialismus (co by asi dnes Kjørkegaard říkal Sartrovi ?), dadaismus, poetismus, socialistický realismus: vše je levicové. I Mauriac si říká "levicový katolík", aby se nekompromitoval.

Syrové, "černé" umění, zašaté Dickensem, Balzacem, Ibsenem a Dostojevským, vhodilo do arény umělecké tmatiky zlo jakožto terč psychologického zájmu a nový zdroj křížáckého tažení duchovní elity proti ložnicovým a podzemním křichlým vládnoucího mravního a společenského systému. Pokud odhalení zla znamenalo nástroj v boji za dobro /tedy za pokrok/ - bylo nadmíru užitečným a bylo oním zrcadlem, jež chybělo narcisismu tuhnoucí falše, která se vydávala za morálku. Lidská bytost, jež se s ním konfrontovala v dílech svých umělců, měla možnost se rozrýt snahou o nápravu a sebepřekonání.

Záhy se však analyza zla změnila z bojového prostředku o nápravu ve v ý - s l e d n í o i ž i v o t n í h o o b r a z u. Levicovní pokračovatele "černého" umění zjistili, že v š e je špatné; že člověk je od základu zlý, že mravnost je oplová zástěna pravných nízkých zámerů držitelů moci, že právo je ochrana silnějších, že cit je falš ze zvyku smyslů. Zlo, křivda a zločin jsou nápadné: noviny nepíší o klidu a o rodinách radostech stamilionů rodin, ale o vrazedných tragediích, jichž je ročně deset. Jejich líčení však vypuzuje ze stránek tisku vše ostatní; svou předimencovaností zastírají v představitosti člověka poklidnější realitu většiny - stávají se samy realitou. Lidská jatka z r.1914-18 a marasms poválečných let pak - ne-li právem, tedy jistě pochopitelně - dovršily dojem, že všechny pokusy o nápravu jsou odsouzeny k prohrě, že vše je marnost.

A levicové umění, jemuž tehdy z nenasyčných choutek zklamané levice zbyla nostalgic hněvu proti všemu, co vydrželo na svém místě - toto umění přijalo proctrovtví marnosti za svoje bojové heslo. Vrhlo se na lidský vkus a rozbilo tradiční formy, hledající s fanatickou upřímností v troskách nový výraz: slova i tvary začaly tančit na stránkách knih, na plátnech obrazů a kin a v nejrůznějších hmo - tách, vyvolávající fatu morgannu nesmyslnosti, zbytečnosti a sarkastické stupidity. Nic neobstálo - ideály, estetika, ani morálka /hlavně morálka/, protože se zdálo, že nic za nic nestojí. Jestliže bylo možno, aby někdo právem tvrdil, že vidí ženu s třemi nosy, bylo také dovoleno, aby se lidem vstřípila posedlost ze všeobecnosti oedipova komplexu; ti, kdož prožili čtyři léta zákopů, nalezali v novém pojetí fyzické "lásky" známé ozvěny absurdních chůčů ze strachu před smrtí a uvěřili jejich absolutnosti: freudovská perverze se veřela do umění - týmiž dvěma, jako do politiky. Zlo, jež mělo v rukou umělcových lédit, sestoupilo s pranýře, stalo se pádem vkusu a vypudilo mravnost z dosahu umění, které bylo v módě.

Možná, že lze vysvětlit jediné psychoanalysou, proč toto umění negace, mar-
nosti, skepse - a někdy i perverze - nese záhlaví umění levicového. Společný
jmenovatel, jenž bije do očí, se nazývá stíhoman, komplex viny a fixní idey.
Umělci, kteří takto tvořili, musili hledat politický přístav, kde by našli své
příbuzné - a naopak. Jejich umělecký názor na člověka a na svět byl pokriven
chtěným anarohismem formálním i obsahovým - právě jako jím byl a jost pokriven
světový názor moderní levice. Snad žádná filosofie v dějinách lidstva tak vy-
hradně a důsledně nepopírala evidenci, jako marxismus. Jeho noctický obraz jako
by se byl vydáním Komunistického manifestu uzavřel světu i zkušenosti: přes
všechnu nemorální pružnost dialektiky posud tvrdí, že se svět noznenil a nevy-
vinul a že dnes potřebuje tytéž léky, jako v době prvních tkalcovských stavů.
Je přímo fantastické, uvážíme-li, že miliarda lidí je dnes ovládná filosofií,
o níž je zkušeno stí, statistikou, zákony a vě-
dou prokázáno, že je falešná, mylná a absurdní.

Avšak záhadný fenomén, s nímž ani dějiny, ani umění nepočítaly - fenomén
strachu, drilly a demagogie - způsobil, že levice dodnes prohlašuje politicko-
sociální these, rovnající se tvrzení, že slunce obíhá kolem země - a že levicové
umění dodnes líčí svět barvami, které lžou a jsou pro lidskou bytost ječem.
* * *
(Pokračování.)

Robert V L A C H :

PRÁHA A MY.

Dostali jsme přátelská upozornění na články pražského tisku (Literární novi-
ny, Rudé právo, Domov, Hlas domova a j.), v nichž bylo psáno o knižní akci KE,
autorech v exilu. Sklizeni a p. s dotazy, víme-li o nich a proč neregujeme. Ovšem,
četli jsme je a pokrčili rameny. Protože však v exilu nechybí hlasů, volajících
po tom, abychom se "s komunisty dostali do takového symbolického vztahu, jako by-
chom byli na druhém břehu Vltavy nebo Dunaje" a pokrřikovali přes vodu na sebe
navzájem, je snad vhodné formulovat zásadní postoj.

Zažili jsme dost diskusí mezi nekomunisty a komunisty v letech 1945 - 48, a
je nám dodnes líto trapně prodiskutovaného času, jehož mohlo a mělo být použito
jinak. Slyšeli jsme a četli mnoho diskusí přes ocean, které většinou budily zá-
lostný pocit studu. Tyhle zdánlivě spektakulární hádky, v nichž účastníci nenluví
k sobě, nýbrž pro domnělé publikum, o jehož úrovni mají zřejmě nejhorší mínění,
hádky od hultvských po duchaplné na objednávku, nemají podle mého soudu v kul-
turním listě místa. V rozhlasových stanicích a tisku je dost lidí, snaživých v
tomto smyslu a neal nutně rozmnožovat jejich řady. Mimo to nepropadáme iluzi,
tak hojně rozšířené, že důležitost nebo nedůležitost té či oné práce, časopisu,
instituce nebo jedince je přímo úměrná číslu, kolikrát za měsíc nebo za rok mu
pražské ministerstvo informací věnuje pozornost. Ve psaní pražského tisku neshle-
dáme důvod ani k pyše, ani k zahanobenosti. Je nám to prostě jedno.

Nepochopil jsem dosud, v čem je skutečný, ideový smysl onoho pokrřikování
"přes Vltavu nebo Dunaj", má-li jít o jakési samostatné uplatnění zásady, že
demokracie je diskuse, i když partnerem jsou komunisti, nebo chceme-li ukázat
Západu, že můžeme komunisty přesvědčit (resp. oni nás). Považují tuhle hloučnou
stránku exilní práce za nejlacinější a nejméně užitečnou ze všech. Čím hlasitější
tyhle diskuse bývají, tím méně v nich je. Odpovědi na hrubost je nejčastěji ještě
větší hrubost, na lež grotesknější lež, na stupidnost pokud možno ještě stupid-
nější zbabavost. Domnívám se, že "diskuse" s komunisty mají za údel maskovat
smutnou skutečnost, že povětšinou nemáme doopravdy ko říci nekomunistům, že odvrá-
cím jejich pozornost od vlastní prázdnoty různým tím náramným kláním na éthero-
vém "bojštítí". Takto pojatá propaganda zdá se být dosud tím jediným, co jsme byli
schopni vytvořit, a tudíž je povyšována na nejvyšší zásluhu a otnost, s potěrná-
ním amerických přátel, kteří také na mnoho jiného dosud nepřišli. A tak utloukám
zvenčí domov neméně, než je utloukán zevnitř.

Naším posláním není ani v monologu, ani v dialogu stěkat na měsíc o závod s
Prahou. Přes to, jak vypadá náš politický exil, a nejen ten, nepropadáme pesimis-
mu, že národ klesl za posledních osmáct let tak hluboko, že se s ním lze doroku-
mět jen propagandistickou hantýrkou. Svůj úkol vidíme především ve svažení. Hod-
not, jež lze předat domovu, ovšem bez prostřednictví těch, které k domovu nepo-
cítáme. I my jsme pro to - abych zůstal na kulturním poli - sledovat vědeckou,
literární a uměleckou činnost doma, hodnotit co neobjektivněji, klady i záporcy
všeho, co se v dnešní ČSR děje, jsme připraveni podle všech svých možností kde-
koli v cizině stavět proti komunistické propagandě vlastní hodnoty a litujeme
jen toho, že zatím je největší úsilí jak s naší, tak s americké strany - jak se
zdá - vynakládáno na efemérní a povrchní propagandu, jejíž úroveň podle svých
potřeb určují komunisté. Pro nás je rozhodující to, co exil dokáže stvořit svého
a nového, v jaké míře se nám podaří kompenzovat škody, které na národní kultuře
byly a ještě budou napáchány a co budeme s to nasahromáždit a odevzdat domovu z
hodnot, jež v něm komunisté a mnohdy i exil rozleptávají už tolik let.
* * *

chtěl někdo vzít (aby mohl lépe kontrolovat její vývoj), a držet ji v kleci (t.j. v gramatických a fonetických pravidlech) a nepustit k ní čerstvý vzduch (oizi slova, novotvary a pod.), produktem jeho násilí nebude něco živého, zdravého, nýbrž v případě dětí blbeček a v případě řeči jakási latina, řeč mrtvá.

Myslit si, že je možno přesadit evropskou rostlinu (t.j. portugalštinu) do jiného kontinentu, a očekávat, že tam, v jiné půdě a docela jiném podnebí, přežije v nezměněné formě, respektive doufat, že bude mít paralelní vývoj se svou evropskou sestrou, je naivní - "wishful thinking", jak tomu říkáji Američané.

Mluvená brazilština je dnes tak odlišná od mluvené kontinentální portugalštiny, jako angličtina hlasatelé BBC od řeči newyorského přístavního dělníka nebo texaských cowhandů. Zpodobnost za tuto evoluci nesou především čtyři faktory, které brazilskou portugalštinu silně ovlivňovaly:

1. indiánští domorodci
2. afričtí otroci
3. v poslední době čím dál větší imigrace z neportugalské Evropy, a
4. čím dál silnější vliv americké angličtiny pomocí filmu a tisku.

Zatím co indiánští domorodci a afričtí otroci měli vliv jak na výslovnost, tak na slovník, evropsí imigranti ovlivňovali většinou jen výslovnost a Amerika obohatila brazilský slovník.

Původní obyvatelé Brazílie byli Indiáni různých kmenů, kteří s výjimkou severních kmenů měli jednu společnou řeč (tupi-guarani), která je dodnes běžná v Paragvaji. Dlouhou dobu to vypadalo, jako by tato indiánská řeč se měla stát i řečí bělochů a tím úřední řečí Brazílie, neboť jesuitští misionáři, ve snaze rozumět domorodcům, naučili se jí, vydali slovníky a učebnice a vyučovali v ní v prvních brazilských školách. První pionýři, obchodníci a pod. byli rovněž nuceni znát řeč svých sousedů, pomahačů a zákazníků a když si pro nedostatky bílých žen vzali Indiánku, naučily se jejich děti od svých matek tupi-guarani dříve než slyšeli portugalštinu. Není proto divu, že až do konce 18. století mezi 70% a 80% všeho obyvatelstva, tedy Indiánů, míšenců i bělochů, mluvílo tupi-guarani. Nakonec však portugalština přece jen zvítězila a s výjimkou hrstky Indiánů a míšenců žijících v jižním Mato Grosso a několika linguistů dnes už v Brazílii nikdo tupi-guarani nemluví.

Brazilská portugalština však převzala z této řeči - ať už v původní nebo změněné formě (na př. "Pernambuco" od "Paranambuca") - takové množství slov, že listina států, měst, vesnic, řek, hor, údolí, ulic, zvířat a rostlin s indiánským jménem je téměř nekonečná. (Několik příkladů: Anhangabau, Curitiba, Guanabara, Guarujá, Ibirapuera, Ipiranga, Itamarati, Itapetininga, Itu, Jabaquara, Niterói, Paissandu, Pará, Paraguay, Paraná, Paranapanema, Piauí, Pindamonhangaba, Piracicaba, Piratininga, Tambaú, Taubaté, Uruguaý - abacaxi (čti: abakaš) = braz. druh ananasu (ananas sativus)/lidově: film bez ceny, "limonáda"/, jaguar (čti: žaguar) = jaguar, Jaoaré /čti: žakaré/ = krokodil, aligátor; mandioca (čti: mandyoka/ = amer. "manioc" (manihot utilisima), pipoca (čti: pipoka) = pražené, pukavé Kukuřice (amer. "popcorn") atd.

S afričtími otroky dostala se do brazilštiny i slova různých afričtích řečí a nářečí, jako na př. Bangu (jméno říjské čtvrti), cachaca (čti kašasa = laciná kořalka, aguardente), caçula (čti kasula = nejmladší dítě v rodině; to nejmenší), camundongo (čti kamungdongu = myš), fuba (čti fuba = kukuričná mouka), macumba (čti makumba = afrobrazilský kult, fetišismus, druh primitivního náboženství /totéž co "vodoo" v Haiti/), - Brazilští macumbisté jsou většinou černoši a mulati. Jen v Rio má být 300.000 až 500.000 členů této sekty.), moleque (čti muleky = původně "černošský kluk", dnes mladý kluk, "hošík", jakékoli barvy, dareba.), quitanda (čti kytanda = obchod, krám /"koloniál"/ - většinou se prodává v quitandě jen kořalka, zelenina a ovoce.), xuxu (čti šušu = braz. rostlina, zelenina; od toho velmi běžná fráze "pra xuxu" = mnoho, spousta./ele tem dinheiro pra xuxu-on má peněz jako želez/ - píše se také "chuchu").

Nakonec krátká listina slov převzatých z britské a hlavně z americké angličtiny, která má demonstrovat, jak silný je vliv angličtiny na dnešní brazilštinu a jak nekonservativní jsou Brazilci ve vypůjčení a "aklimatizování" cizích slov: Basquetebol (=basketball), bifesteque (=beefsteak), blefe (=bluff), brande (=brandý), copirraite (=copyright), craque (=crak), estore (=store), filme (film), futebol (=football), fox-trote, gol (=goal), golfe, hóquei (=hockey), jóquei (=jockey), lanche (=lunch), piquenique (=picnic), pingue-pongue (=ping-pong), póquer (=poker), pulover, reide (=raid), ringue (=ring), rosife (=roast beef), rumisteque (=rump steak), escore (=score), xampu (=shampoo), esnobe (=snob), esporte (=sport), estoque (=stock), suéter (=sweater), trole (=trolley), sanduiche (=sandwich), trustee (=trust), turfe (=turf), volibol, uisque (=whisky), uiste (=whist), uiquende (=week end), iate (=yacht), iaque (=yaque), atd.-atd.

Portugalsky mluví dnes přibližně 70 milionů lidí a sice v Portugalsku a na azorských ostrovech (9.000.000), v Brazílii (55 - 58.000.000) a v portugalských koloniích v Africe (Guinea, Angola, Mocambique) a v Asii (Goa, Diu, Damão, Macao);

na ostrově Timor a jiné. I když portugálština zdaleka není tak významná jako její španělská sestra (jsou lidé, mezi nimi i Braziliáni, kteří tvrdí, že kdyby se v Brazílii mluvilo španělsky, Brazílie by dnes už hrála vlivnější roli ve světě), je smutno, do jaké míry tato krásná řeč byla - a stále je - v Evropě (a především u nás) ignorována a zdstává "portugalskou vesnicí". Kdyby se středo-evropské gymnasiisté místo mrtvé řeči (latině) a řeči bez budoucnosti (francouzštině) učili portugálštině (brazílské!), byla by to rozhodně lepší investice času, neboť máme-li tomu věřit, že budoucnost patří Jižní Americe, pak nemůžeme pochybovat o tom, že hlavní slovo v Jižní Americe bude mít Brazílie - země mnohem bohatší než USA, s místem pro půl miliardy obyvatel.

P.S. Jedinými kontribucemi češtiny - alespoň co se týče brazílské portugálštiny - zdají se být polca (poľka), pilsen (plzeňské), škoda, Bata a Batahuba (=jméno města založeného továrníkem J.A.Batou), Lidice (=jméno Bráz.městečka, kde, mimochodem řečeno, obyvatelé ani nevědí, co to jméno znamená) a ovšem z povonorové doby kátraplan, strojeport, a zatopek (šti zatopeky, s přízvukem na předposlední slabice = jméno, kterým Braziliáni volají každého Čecha, o kterém nevědí, jak se správně jmenuje nebo nemohou jeho jméno vyslovit).

V Ý T V A R N Ā U M Ě N Í .

Jan Z A C H :

DIMENSIONÁLNÍ POKROK V SOUČASNÉM SOCHAŘSTVÍ.

Tisícileté lidské úsilí za poznáním prostoru došlo k velkým konkrétním výsledkům v současné době. K tomu přispělo nesmírné porozumění čtvrté dimenzi, chápání v růstu a pohybu a definované v čase a prostoru.

Jak ukazuje Věstonická Venuše, člověk se snažil již dávno zobraziti lidskou postavu, avšak podle mého názoru lidské tělo patří do oblasti čtvrté dimenze stejně tak, jako každý přírodní element, který prochází cestou růstu a existenci. Po staletí se sochař snažil zachytiti pohyb - př. Icaros, Discobolos - jejíž bez teoreticky vědomého rozřešení nemohl pochopit.

Důležitá místo v řetěze úsilí po větším prostorovém chápání patří kubismu. Úsilí znázorniti předmět s několika viděných stran v jednom zobrazení není nic jiného, než znázornování něčeho v etapách času a prostoru. Však umělec ledové doby, který maloval bisona z dvou různých úhlů v jedné representaci v jeskyni Niaux, v Ariège ve Francii, měl tytéž snahy jako umělec ve starém Egyptě, v byzantské době nebo Braque, Picasso, Juan Griss, čili kubisté tohoto století, jenom s jedním velkým rozdílem, že kubisté dvacátého století tento problém vědomě a konkrétně rozřešili.

Tento proces byl z omezené intervencí perspektivní teorie. Perspektiva, jak byla chápána a interpretována, nese velkou vinu na těžkém chápání moderního umění veřejností. Vší pozorování přírody pouze opticky, žádající tím imitaci přírody fals-optickou iluzi našeho oka, jejímž následkem každé vyspělé formy neb linie znírá v určitém bodě, což je absolutně proti složení světa, proti koncepci nekonečna, proti "Infinitum continuum".

Omezením diváka nebo umělce pouze na fals-optické pozorování přírody perspektiva mu nedala možnost absolutního poznání reality a prostoru, protože není možné pochopení reality bez společného úsilí smyslu a zraku.

Kubismus definitivně zamítl perspektivu a tím navrátil umělci možnost svobodně a volně reagovat na formu, a svým nástupem přivedl k životu celý umělecký svět. Italové, vedeni Marinettim, Carrer, Boccionim, Severinim a Russolem, prohlásili existenci futurismu a jejich deklarace z 11. února 1910 hlásí: "Vše je v u v čnóm pohybu, vše běží a vše se točí. Postava nikdy nestojí pasivně před námi, ale soustavně se objevuje a mizí. Díky úsilí představy na sítnici našeho oka, formy v pohybu se množí, deformují a předcházejí v chvění prostoru, kterým procházejí. Což znamená, že běžící kůň nemá čtyři nohy, nýbrž dvacet a jejich pohyb je trválný."

Tento program definitivně přiváděl umělce do ovdušší čtvrté dimenze.

Další důležitý přínos v tomto postupu jest od Holanďana Pieta Mondriana (1912), jenž v určitém slova smyslu byl reakční k dimensionálnímu pokroku - zamítaje akci a prostorovou a citovou důležitost barvy. Avšak jeho tvorba má velký význam pro příští úspěchy.

Když Američan Alexander Calder navštívil v roce 1930 Mondriana v jeho pařížské atelieru, pasivní tvorba Mondrianova a absolutní klid jeho atelieru ho přivedly k definici jeho teorie o pohybu v sochařském problému.

Dr. James Johnson Sweeney ve své knize "Calder" píše o této návštěvě: "Mondrianova velké, světlé irregulární studio bylo jako jeden z jeho obrazů. Absolutně bílé stěny byly komponovány vyměňujícími se barevnými čtverci, v červená, modrá a žlutá; červená kryla gramofonu ve středu světnice dala akcent prostorovému

klidu." Calder posedeji vzpomínal, jak úžasně mu bylo v tom tichu protínajícího se světla (okna s obou stran), že v jednom okamžiku si přál, aby se vše začalo pohybovat, což Mondrian na nikdy neodpustil. Calder, který již od 27. roku vyráběl z drátu pohyblivé se figury ve svém sensačním cirkuse, byl "šokem" absolutního klidu Mondrianova atelieru inspirován k vytvoření prvního "mobile".

Je třeba dáti významné místo "konstruktivismu", Rusům Naum Gabovi a jeho bratru Pevsnerovi, kteří již ve dvacátém roce uvedli pohyb ve své sochařské tvorbě, a jejichž manifest z toho roku uvádí:

1. Aby komunikovalo realitu života, umění mělo by být budováno na dvou základních elementech: prostoru a čase.
2. Objem není jediným prostorovým konceptem.
3. Kinetických a dynamických elementů musí se používat k absolutnímu vyjádření času; statický rytmus není dostatečný.
4. Umění mělo by přestat být imitativním a snažit se vynalézat nové formy.

Delší krok v tomto vývoji přichází od Mondrianova společníka z "Group de Stijl", od architekta Fredericka Kieslera, Vídeňáka, který přispívá na dimensionálním poli svým "korrealismem" a jeho relací a planetárním světlem. Pravi: "Moje obrazy jsou článkem mnoha obrazů, většic či menších skupin, vzdálených od sebe intervaly různých velikostí, však patří jeden k druhému jako jeden cluster, jedna nova, jedna galaxie! Své sochy vidím též jako složení různých hmot, v úzkém spojení, ale nezávislé, v jakémsi galaktickém složení, každá část uchovává svou koexistenci čili korrealitu (společensví) s druhými. Toto společensví ať blízké či vzdálené nemusí spočívat na fyzickém spojení, stejně jako v bezdrátovém elektrickém složení tyto nekonečné malby neb sochy žijí svou existencí vnitřním spojením. Mezi těmito formami leží mnohé volné prostory v napětí, které víže všechny části v společnost jako planetární světy v nesmírném vesmíru." Tím Kiesler otvírá nové pole možnosti.

Američan Thomas Wilfred přichází též s novou formou umění v prostoru, již nazývá "Lumina". Toto umění používá světlo a stín, promítané na dvoudimensionální ploché bílé plátno, speciálně konstruovaným jakýmsi světlo-generátorem v podobě pianu "Clavilux".

U nás v Československu bylo jen velmi málo jedinců (architekt Pešánek a jeho elektrické piano) zdůstňeno na tomto poli výzkumu čtvrté dimenze.

Já sám se též snažím přivésti plastický problém o krok dále. Moje hlavní úsilí je spojit v sochařském problému element pohybu a času ve zcela jiném pochopení, než je teorie Calderova, díti divčku mnohem úplnější možnost zachytit a chápat třídimensionální kapacitu pomocí čtvrtého prostoru, uplatněním slunečního i umělého světla i nové formě. Moje sochařské chápání jest v osvětlení formy v prostoru s používáním stínu jako plastické formy stejně důležité jako hmoty a negativní objem. Jinými slovy, tam, kde současně sochaři jako Henry Moore, Zadkin a pod. uplatňují negativní objem jako integrální část sochařského problému, moji snahou je připojit element stínu, času a prostoru jako stejného partnera sochařského procesu.

Žiji v posledních letech ve Victorii, Britské Columbií, na Pacifické straně Kanady a nekonečné pláči plně bizarních forem dřev, kořenů, škeblí a kamenů obohacily mou sochařskou tvorbu. Překvapilo mne, kolik úžasně životní síly spočívá v těchto přírodních formách. Přivádly mne k poznání, kolik plastického konceptu je v tom pohybu a ržetu, obsaženém v čase, vyjádřeném ve stočených a překroucených formách kořenů a stromů, vyvržených na pláž.

Tato přítomnost úžasného permutačního pohybu v čase a prostoru, ježtž intenzivněji zesílila ve mně moje úsilí a viru v hledání nových cest v sochařství, blíže v koncepci s Einsteinovou "New vision of Nature" - čas a prostor continuum. Poslední koncepcí tohoto studia uvádí pohyb v samotné soše jako v našem lidském těle. Pohyb světla jako důležitý činitel vrhá stín na určité části projektu, s nímž dohromady tvoří jeden celek.

* * *

H U D B A .

KONCERT PROF. BEDŘICHA JANAČKA V NĚMECKU.

V Kolíně nad Rýnem, v Klarenbachhaus - evangelickém kostele, pojmenovanem podle mučedníka Klarenbacha - měl prof. Bedřich Janáček 17. listopadu z.r. varšanský koncert. Byla to již jeho druhá návštěva v těchto místech; na programu nebylo tentokrát nic českého proto, že tamní varhany se naprosto nehodí na romantickou hudbu a všechna česká varhanní hudba z novější doby je víceméně romantická; nevyzněla by tam tedy. A to málo z české barokní hudby, co je dobré, hrál tam již při minulém koncertě.

Úspěch koncertu byl zcela mimořádný a zračil se nejen v přijetí, obecenstvem, ale také v odborných kritikách předních listů, z nichž některé uvádím v originále:

Koelner Stadt-Anzeiger, 19.11.1955: "Auf der schoenen, von Prof.Klotz disponierten Orgel des Klarenbachhauses, hat Prof.Bedřich Janáček, ein heute in Schweden lebender Verwandter des tschechischen Komponisten, vor einigen Jahren schon einmal konzertiert. Am zweiten Orgelabend des diesjaehrigen Zyklus war er wiederum hier zu Gast; ein so technisch gewandter wie in Stilfragen versierter Spieler, der in der Registrierung kraeftige Grundfarben liebt, und unter anderem Orgelmusik von Nikolaus Bruhns, Muffat und Joh.Seb.Bach sehr klar, stellenweise gar etwas zu schoenlich interpretierte. Das besondere Interesse galt in seinem Programm zwei Orgelwerken zeitgenoessischer skandinavischer Komponisten, ueber die man hierzulande viel zuwenig weiss. Der 1900 geborene Gunnar Thyrestam zeigt sich in einem Praeludium und Fuge E-dur als von Hindemith beeinflusst. Ein in freier Ausweitung der Tonalitaet schreibender, ausgesprochen musikantischer Typ, dessen spielerisch lebendiges Werk Einfallisfrische (apart vor allem das Fugathema) und gediegene Kontrapunktik verraeht. Ein Orgel-Tedeum von Svend-Ove Moeller (1903-49) ist wesentlich herber, in der toccatenhaften Umspielung des pentatonisch abgewandelten Gregorianischen Themas Formal dagegen weniger streng sich bindend als Thyrestam. Der authentischen Wiedergabe durch Bedřich Janáček folgte ein verhaeltnismaessig zahlreicher Hoorerkreis sehr aufgeschlossen."

Koelnische Rundschau, 19.11.1955: "Gern begegnete man wieder einen bedeutenden Kuenstler und Koelner seines Fachs wie Prof. Bedřich Janáček Beide Werke verdienen vollauf die besondere Einsatzbereitschaft des klar und kraftvoll gestaltenden Organisten."

Neue Rhein Zeitung, 25.11.1955: "Bedřich Janáček, ein in Schweden wirkender Verwandter des boehmischen Komponisten, war der Solist des zweiten Abends im Organistenzyklus des Klarenbach-Hauses..... Janáček ist ein bei aller Farbigkeit der Registrierung sachlicher-kuehler, technisch und stilistisch gleich gewandter Organist."

Uznání těchto listů, známých zdrželivostí svých úsudků, je značným úspěchem; prof. B. Janáček hraje 22. ledna v B.B.C.-Televizi a další koncerty a zájezdy jsou ve vyjednávání. Jeho činnost je velkým přínosem pro naši výkonnou hudbu v exilu.

* * *

- 1 -

KULTURNÍ POZNÁMKY.

NAŠE POKÁDKY V NORSKU.

Zásahou a obětavostí známé kulturní pracovnice v Norsku, Češky Milady Blekastad, rozené Topičové z Prahy, byl vánoční knižní trh norský obohačen roztomilou a veřejnosti nadšeně přijatou knižkou. Milada Blekastad nadělila norským dětem k Ježíšce sbírku českých a slovenských pohádek v jejich rodném jazyku.

Dětské pohádky jsou na celém světě hodně přibuzné, liší se snad jen v podání a pokud o ty jejich hraniny jde; ale snad všude jsou to v různých obměnách neohrožení princové, andělsky krásné a ušlechtilé princezny, oheň a síru dštící mnohohlavé saně, mluvící zvířátka, čarodějnice a jistě dokonce i hloupí Honzové. Jen snad jiné babičky a jinou řečí je těm nadšeným capartům vyprávějí nebo maminky předčítají. Pouze věková hranice těch dětí, které jim tiše a důvěřivě naslouchají a s očima účastí rozšířenými si ušlechtilé a poučné jejich děje do dušiček vstěpují, jakoby se stále nížila.

Knižku "Tsjejkiske og slovakiske eventyr" (České a slovenské pohádky), která má 145 stran a jejíž obálku vkusně vyřezal Jens R.Nilssen, vydalo Norské vydavatelské sdružení v Oslo. Je to 19 nejkrásnějších českých a slovenských pohádek, jejich výběr a úprava obstarají před nejpršínější kritikou. Milada Blekastad uplatnila v něm nejen své bohaté, ale jmenovitě praktické zkušenosti jako pečlivá česká matka počínající rodinky. Nechybí mezi nimi ani ty, nám všem - než jsme snad začali hlítat J.Vernea a K.Maye - dobře známé o Budulinkovi, o Třech groších, Ješkovi a princově, Dvanácti měsíčkách, Hloupém Honzovi atd. A což teprve ty roztomilé, prostotou podání všem dětem, bez rozdílu jakým jazykem se učí žvatlat přístupné a srozumitelné parokresby M.Álše, kterými jsou pohádky ilustrovány.

Milada Blekastad je v Norsku již řadu let a přeložila pohádky charakteristickým, stále velmi oblíbeným a používaným norským nářečím t.zv. "Landsmålet", nebo také "Nynorsk". Jistě zasloužené byla tato knižka zařazena norskou kulturní veřejností mezi čtyři nejlepší díla pro děti, vydaná v roce 1955. My, političtí uproklíci v Norsku jsme na Miladu Blekastad jistě hrdi více, než ona ve své skromnosti a nemádročnosti sama na sebe a svoji zásluhou kulturní činnost, která je významnou reprezentací naší národnosti. Ta činnost je bohatá a opravdu všestranná, ani norský rozlas nevymijáme, kdy se děti tlačí k radiu a nedočkavě hlásají její populární "Barnetimer" (Dětské hodinky).

Když je knižka vydána v norštíně, je i tak přístupna většině těch českých dětí, které zde vyrůstají a navštěvují norské školy, těm nejmenším je pak rodiče, i když někdy ještě dost namáhavé a pracné, tlumočí v jazyku mateřském.

V pohádkách, které nadělují "Děda Mráz" našim dětem doma, asi už ušlechtilí princové a krásné princezny v brokátových šatech vypřeli. V jejich rolích vystupují tam teď úderníci, pionýři a pionýrky v pracovních kombinézách, místo mnohohlavých saní dštících oheň a zkažou západní imperialisté a jistě se v nich ani na srádné emigranty nezapomíná. * * *

AS.

Z OBSTOPIŠU BENEDIKTA KURIPESIČE.

(Překladatel, který zachovávt i archaicky ráz řeči, zaslal laskavě pro čtenáře historický příspěvek na zajímavé a opakující se thema koexistence.)

V roce 1530 vyslal král Ferdinand I. slavné poselství ke dvoru tureckého sultána, které mělo po úspěšném vysvobození oblažené Vídně navázat přátelské styky mezi křesťanským Západem a moslimskou velmocí. Dohody bylo opravdu dosaženo, její podstatnou součástí bylo ovšem splácení ročního "daru" sultánovi. Poselství tvořili především jihoslovanští poddaní krále Ferdinanda, kteří se mohli snaže domluvit. Jeden z nich, Benedikt Kuripesič, zanechal zajímavý deník, z něhož překládáme několik odstavců. Citujeme z vydání: Benedict Curipeschitz, Itinerarium... Innsbruck, 1910. Ličení se týče postřehů, které poselství činilo na území bosens-kém. V Bosně křesťanské srbské obyvatelstvo bylo těžce postiženo tureckým zdaněním a odvodem chlapců mezi janičáře.

"Proto jsou řečení křesťané hrubě zle spokojeni; a lze pomyslet, že by snadno odtud mohli být pohnuti k přechodu do křesťanských krajů. Toho se lze domyslet podle toho, že kdykoliv jsme přijeli ku příbytkům těchto křesťanů, dali se vidět tajnými posunky, že by raději byli u nás, nežli tu. - Ach, kterak často jsme je viděli státi před námi se sepjatýma rukama, vzdychající a k nebi vznášející, a neměli s námi mluvit. Kdekoli však jeden z nich potají byl s to s našincem tolik promluvit, říkali: "Ach, s jakou toužebností jsme čekali na pomoc a vysvobození od vás, našich spolukřesťanů, rádi bychom se též na vaši skrovnou pádu přestěhovali z tohoto tyranského útisku, ale teď je naši útěše konec, kdyžte vidíme, že se musíte také poddati tureckému císaři, a jdete uzavřítí mír." Z toho jsme se jim zodpovídali nejlepší zdvořilou slušností a naležitou útočnou, avšak s velkým soucitem. Když by to viděli všichni ti, komuž turecké násilí nejde k srdci! Bezé vsí pochyby byli by politovali těch lidí, které upřavdě máme za pravé nábožné křesťany kteří také v nevypověditelné bídě, těžkém a tvrdém útisku ve spásitelné křesťanské víře stále vytrvávají. - řečení křesťané také vyznávají, že jim to připadá a jest těžkým břichem, jsou-li na tažení proti křesťanům; nicméně ti, kteří k tomu jsou způsobili, musejí z přinucení s Turkem proti křesťanům táhnouti, avšak mnozí se nechtějí tohoto lupu účastniti. Mnoho je také těch, kteří z nezbednosti a ničemnosti i jakož také u nás mnoho ničemaných lidí nalazeno býva, radí proti nám táhnou a dokonce na tureckou víru se dávají a praví: "Nechcete-li nám pomoci, tož my pomůžeme také vás vyhnati."

Ach Bože, toho ubohého bídného babylonského zajetí a věčného nevolnictví! Milosrdný Bůh račť svou milostí je brzy vysvoboditi; však Turci mezi nimi o samotě nebydlivají, neboť se před nimi mají na pozoru, bývá jich totiž mnoho potají zabito. - Titíž Srbové, které jsme v tom křesťanském kraji našli, prokazovali nám mnoho přichylnosti, a pakli třeba stařec přišel, promlouval k mladým: "Vzíte, taková pánové bývali také u nás před dávnými časy v této zemi. Ach Bože, my jsme vždy doužali, že nás vysvobodíte, teď ale jedete se poddati tureckému císaři. Vidíme, že turecký císař se chce státi pánem celého světa. Ještě Vás prosíme, buďte státi ve své křesťanské víře: buďte, jakož jsme my, i ve vsí bídě ve víře státi." Dali jsme jim mnohem lepší útöchu, nežli jaké se nadáli.*) Ach, musíť se nad tím Bůh ustrnouti, že nás utištění, opuštění ubozí křesťané musejí v naší víře utěšovati! Když by Pán Bůh dal, aby jejich hlas zazněl po Římské říši, která přeč má býti hlavou všech křesťanů! Tut by se toho byl přeč musel zastýdět leckterý, kde chce být dobrým křesťanem a skutky toho naprokáže..."

Přel. K. V.

*) T. j. patrně poslové ujistili místní křesťany, že přátelské styky s Vysokou portou neznamenají uznaní turecké svrchovanosti. (Pozn. překl.)

* * *
Z UKRAJINSKÉHO KULTURNÍHO ŽIVOTA V KANADĚ.

V neděli 13. listopadu 1955 konalo se jubilejní zasedání Ukrajinské svobodné akademie věd (Ukrajinska Vilna Akademia Nauk) ve Winnipegu v Kanadě, k 10. výročí jejího trvání. UVAN byla založena v listopadu r. 1945 v Augsburgu v Německu jako pokračování Ukrajinské akademie věd, vzniklé r. 1918 v K. jevě. V r. 1949 byla založena kanadská odbočka ve Winnipegu, která má dnes 36 členů. Vydala celkem 115 publikací nákladem asi 10.000 \$. Další odbočky akademie jsou v Mnichově, Paříži, New Yorku, Sydney; nejsilnější jsou v Spojených Státech, Německu a Kanadě. Ústředí Akademie bylo od r. 1949-54 v Kanadě ve Winnipegu a nyní bude postupně po třech letech přecházet na jednotlivé odbočky. V současné době je ústředí v New Yorku. Dohromady mají všechny odbočky asi 250 členů.

Na oslavě pozdravil Akademii zástupce Běloruského vědeckého institutu v New Yorku M. Silvanovič; za Sklizeň promluvil František Hlubuček, který připomenul naše kulturní a sociální vztahy k ukrajinskému exilu po I. světové válce a podpory Ukrajinské svobodné university v Praze a jiných institucí. Předsedající Dr. M. Mandrik prohlásil v doslovu, že Ukrajinci nezapomenou, co pro ně udělalo Československo s presidentem T. G. Masarykem. Při příležitosti jubilea byly předány

Čestné diplomy Akademie za ukrajinskou literaturu a otevřena výstava "KIEV - stolica Ukrajiny". Po celý týden se konaly akademické výklady; jeden večer věnován význačné ukrajinské básničce a malířce Oksaně Laturinské, která studovala v Praze a svou literární tvorbou patří k t.zv. Pražské škole. O.Laturinská, která byla na večeru pozdravena za naše krajany F.Hlubučkem, hodlá nyní přeložit do ukrajinštiny sbírku veršů Pavla Javora "Daleký hlas". - ek.

ZPRÁVY KULTURNÍ RADY.

KULTUROU Z KRISE.

Před koncem prosince 1955 došlo celkem 430 přihlášek k odběru serie 10 knih, které KR slíbila vydat. Dali jsme tisknout první dva svazky v době, kdy jsme měli asi polovinu přihlášek ze stanoveného minima (300), v nákladu 550 výtisků, počítajíc s 50 výtisky pro autora a s 50 pro archiv. Iže tedy sotva říci, že jsme byli příliš pesimističtí. Zájem však byl takový, že nám zbyvá k prodeji pouze 20 serií již nyní, ledaže bychom snížili počet archivních výtisků, který v žádném případě nemůžeme snížit na méně než polovinu.

Kalkulovali jsme s 10 knihami při 300 odběratelích a slíbili, že za případný přebytek vydáme další knihy. Zřejmě stačí prostředky již nyní k 13 - 14 kniham, podle rozsahu. Knihy, které vydáme počínaje svazkem č.10, vyberou podle slibu předplatitelé sami, k příští zásilce, již doufáme rozestat před polovinou března a která obsáhne verše A.D.Martina "Atomický věk", román Bedřicha Svatošy "Mlha šatí strach" a Alfovy humoresky "Cizinec mezi námi" připojíme leták s představou všech prací, které nám byly nabídnuty.

Omlouváme se většině předplatitelů v Americe, že 3. a 4. svazek serie, expedované všude jinak těsně před svátky, posíláme jim teprve v polovině ledna. Příští dvě zásilky pošleme nejdříve jim.

S díky zaslané námědě přihlášky č.351 - 430;

Kanada (dosud 94+31=122): C.B., J.Corn, F.Cervenka, Československý rozhlas v Kanadě, pl.J.Gajdová, V.Havliček, P.V.Havlík, A.Havrlant, ing.J.Hrazdira, S.Lesso, ing.A.Lukaščík, V.Liska, Litera Printing Co., A.M., J.Martiňák, "Milnek", ing.P. Rotal, V.Peřina, J.Petríček, L.Práček, M.Rechcigl, pl.M.Roušalová, J.Slavič, M.Traka, M.Ulman, J.Yachuska, F.Vidlák, pl.J.Vokřelová, V.J.Vrdna, Jan Zach, F/O Z.Žákmund;

USA (100+18 =118): Free Europe Committee, J.Herben, Vl.Horák, prof.J.Hujer, M.Hyvar, R.K.Jánský, F.Kalkus, A.Konout-Lecog -2(+dříve 1), L.Kolda, A.Malik, P.F.Mikula, J.Nosek, V.Pavel, dr.A.Rozehnal, L.Rychtera, G.Staller, V.Vojíš;

Anglie (30+1=31): Vl.T.;

Francie (19+2=21): Mme M.A., J.Furbacher;

Brazílie (17+1=18): J.Zachoval;

Austrálie (8+9=17): J.F.Kinda, J.Kučík, dr.A.Lorián, L.Matus, L.Nichols, J.O.Froský, J.Tuček, J.Turek, J.Zacpalová;

Německo (5+11=16): pl.L.Beláková, RFE-Archiv, pí.H.Schubertová, pí.H.Šklíbová, dr.Snajdr, C.Toman, J.Tumlir, pl.K.Tumlíčková, pl.A.Vaňková, A.Vlach-2(+dř.2);

Švédsko (12+3=15): ing.B., pl.L.B., Slovanský ústav v Lundu;

Belgie (9+2=11): P.J.Poklop, Universita v Bruselu;

Itálie (10+1=11): P.Zelivan (+dříve 1);

Nový Zéland (2+1=3): Vl.Čučala;

Mexiko (0+1) : dr.V.Láska;

Béže Změny: Švýcarsko 31, Kamerun a Kolumbie po 3, Irsko a Rakousko po 2, Grenada, Chile, Norsko, Porto Rico a Venezuela po 1. Celkem : 430.

Jednotlivé knihy prodávat KR nemůžeme, znamenalo to pro nás investiční komplikace a jiné obtíže; abychom však umožnili větší rozšíření některých knih, i za propagačních důvodů, přijali jsme nabídku editce Bohemica Viennensia (K.M.Polan, Wien XII/82, Poch 8), že na její účet dáme dotisknout jistý počet výtisků, které editce prodá ve své režii, a případný výdělek věnuje na vydávání moderní poezie. Dohoda se týká Kolárovyých "Listů němému příteli" a Svatošova románu "Mlha šatí strach". V nejbližší době vydají Bohemica Viennensia sbírku veršů Ivana Jelínka, Františka Listopáda a anthologii exilní poezie.

V RAMCI ČESKO-ŠPANSKÉ KULTURNÍ VÝMĚNY vyšla společná kniha, ohlášená dříve než před rokem, s názvem "Poetae in exilio" (český podtitul: Zahrada v zemi nikoho, Kniznice lyriky sv.5, str.64.), za redakce prof.Paeter Arumaa a dr.R.Vlacha. Na knihu byla svého času vypsána subskripce, mimo níž je kniha, určená k propagaci v cizině, neprodejná. "Skizzeň" přinese podrobnou recenzi.

SJEZD KULTURNÍ RADY.

Podle dispoicí přípravného sjezdu v Hamburku loňského roku chystá KR sjezd letos v létě v Paříži, nejspíše v měsíci červnu. Sekretariát prosí spolupracovníky KR a "Skizzeň", kteří by si přáli zúčastnit se sjezdu, o návrhy nejvhodnějšího

terminu. Vyjdeme ústředníkům vstříc i v praktických otázkách (visa, ubytování a pod.) Vitáme i podněty v otázkách programu a prosíme o ně nejpozději do konce dubna, abychom v květnu mohli sestavit oběžník s nejdůležitějšími problémy, k nimž na sjezdu zaujmeme stanovisko.

Dr. Robert Vlach,
Finngatan 12, Lund, Švédsko.

DROBNOSTI.

OKENKO DO BRAZILIE:

Co Braziliáni vědí o střední Evropě je vidět z slánku, otřístěným nedávno v největším a nejvlivnějším brazilském deníku, O ESTADO DE S. PAULO, kde se vysvětluje význam slov "bohema", "bohémský". Toto jméno dávají pry' Francouzi umělcům, žijícím nepořádky, cikánský život, jako "Cikáni a Maďari, kteří tvoří obyvatelstvo Bohemie (Čech)". Často se setkáme v Brazílii s názorem, že v Čechách se mluví "rakousky".

Na jaře odejela ze São Paulo tříletná výzkumná skupina, vedená "Braziliánem" Janem Steklým, v jeppu do Aljašky; nyní opustila Peru pětiletná skupina mořeplavců směrem do jižního Pacifiku na balse "La Cantuta", aby opokovala expedici Kon-Tiki Norc T. Heyerdahla; jsou v ní dva čeští emigranti, Mirko Gurecký, 29-letý radiomechanik a Eduard Ingris, 24-letý šéf expedice.

Brazilský básník Pericles da Silva Ramos přeložil "Hamleta" do brazilštiny. KAMBERSPIELE v Sao Paulo dávají DER STROM od Maxe Halbe v německé řeči.

V Rio zemřela nejznámější brazilská zpěvačka Vera Jancopulos.

Saopaulský list A GAZETA otiskl článek o Mickiewiczovi pod nadpisem "Básník a vlastenec Mickiewics - duše osvobozovacího boje utiskovaných menšin". Autorem článku je Maxime Leroy.

V S. Paulo zemřel největší brazilský sochař Victor Brecheret, syn francouzského ho otce a italské matky.

V saopaulském Teatru Santana vystupuje Maria Olenewa se svou baletní skupinou. Baletní skupina profesorky tance Haliny Biermacké vystoupila v São Paulo v Teatru Colombo.

- Profesor Jiří Straka, činný na universitě ve Štrasburku, měl ve dnech 29.XI.-3.XII. pět přednášek v Helsinkách, tři na universitě a po jedné v Societé Neo - Philologique a v Cercle franco-finlandais, všechny z oboru francouzské fonetiky a lingvistiky. O francouzské vyslovnosti v teorii a praxi přednášel pro středškolské profesory a učitele 15.XII ve Štrasburku. Na jaro je pozván do Madridu a o velikonočních se zúčastní sjezdu románských filologů ve Florencii.

- Al. Lecoque vystavuje ve dnech 28.XII.55 do 29.I.56 ve galerii Laguna Beach Art Association v Laguna Beach v Californii.

- V Minneapolis Morning Tribune /Minnesota, USA/ vycházela v prosinci minulého roku serie pod názvem "World's Greatest Christmas Stories" Jako šestá povídka bylo 15. prosince uveřejněno líčení vanců z Babičky od Boženy Němcové.

Redaktorka předtávala autorku štenářům takto: "Dnešní povídka je od B. Němcové, velké ženy české literatury. Napsala mnoho folkloristických povídek s idylickým líčením venkovského života." Anglický překlad má několik zajímavostí: "Babička" je překládána jako "Grandma Babicka" a zdrobnělina jmen jsou zachovány v českém znění.

- Znamý český malíř-akvarelista Jaroslav Šetelík zemřel v Praze ve věku 74 let. Zesnulý se narodil v Táboře a studoval malířství u Engelmlera a Lišky.

- V cyklu přednášek, pořádaných Slovanským ústavem při L'Universitě de Montreal v Kanadě o příležitosti stého výročí úmrtí Adama Mickiewicze promluvil básník Pavel Javor na námět "Stopy Adama Mickiewicze - velkého básníka-exulanta - v české literatuře".

- List "Victoria Daily Times" ve Victorii, Kanada, přinesl ve svém velkém vánočním vydání na první straně velkou reprodukcí řezby do linolea od Jana Zacha, s námětem "Marození Páně".

- Bhd. Alexander Seidler, ředitel katolické misie pro uprchlíky čes. jazyka v Německu je pozván k přednáškám do Belgie. P. Šubert z misie měl minulý měsíc přednášky též ve Švýcarsku a Německu. Misie vydává vlastní pastorační dopisy a organizuje duchovní péči o uprchlíky.

- Dr. C. Machotka byl jmenován řádným profesorem sociologie na Harpur College University of New York a šéfem departmentu sociologie a anthropologie (Nový Domov).

- Znamý pševocký sbor "Typografia" v Praze slaví 55. výročí založení.

- Sloužení rozhlasového a krajského symfonického orchestru v Brně byla od 1.I.56 vytvořena nová Státní filharmonie, v níž bude začleněno i Janáčkovo kvarteto.

- Mezi 9. a 18. lednem pořádá se v Polsku Týden polsko-československého přátelství s všestranným kulturním programem.

- V Jugoslávii budou promítány čs. filmy Svědomí, Jan Hus a Divá Bára; v Rumunsku Osudy dobrého vojáka Švejka.

